

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Ongelijkheid in de stad op grond van seksuele en gender diversiteit: “Ze moeten niet zo moeilijk doen” versus “Er is toch wel iets aan de hand”

Bos, H.; Buijs, L.; van Beusekom, G.

DOI

[10.5117/9789463728829](https://doi.org/10.5117/9789463728829)

Publication date

2019

Document Version

Final published version

Published in

Gelijke kansen in de stad

License

CC BY-NC-ND

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Bos, H., Buijs, L., & van Beusekom, G. (2019). Ongelijkheid in de stad op grond van seksuele en gender diversiteit: “Ze moeten niet zo moeilijk doen” versus “Er is toch wel iets aan de hand”. In H. van de Werfhorst, & E. van Hest (Eds.), *Gelijke kansen in de stad* (pp. 177-191). Amsterdam University Press. <https://doi.org/10.5117/9789463728829>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (<https://dare.uva.nl>)

12. Ongelijkheid in de stad op grond van seksuele en gender diversiteit: ‘Ze moeten niet zo moeilijk doen’ versus ‘Er is toch wel iets aan de hand’

Henny Bos, Laurens Buijs, Gabriël van Beusekom

Henny Bos is hoogleraar Sexual & Gender Diversity in Families and Youth aan de Universiteit van Amsterdam. Zij werkt aan deze universiteit op de afdeling Pedagogische en Onderwijskundige Wetenschappen (faculteit der Maatschappij en Gedragwetenschappen). In haar onderzoek houdt zij zich voornamelijk bezig met: (1) homo en lesbisch ouderschap, (2) LHBT en gender non-conforme jongeren en (3) vruchtbaarheidsproblematiek en nieuwe reproductieve technieken.

Laurens Buijs is sociaalwetenschapper aan de Universiteit van Amsterdam en zelfstandig ondernemer. Hij doet onder andere onderzoek naar mannelijkheid, anti-homogeweld, de Nederlandse identiteit, de multiculturele samenleving, en stadsonwikkeling in het Amsterdamse Wallengebied. Als ondernemer begeleidt hij bedrijven, scholen, sportclubs en gemeenten bij het opzetten en monitoren van beleid op het gebied van diversiteit en inclusie.

Gabriël van Beusekom studeerde Pedagogiek en Onderwijskunde aan de Universiteit van Amsterdam. Hier deed hij ook een promotieonderzoek, gericht op risico- en beschermende factoren voor het psychologisch welbevinden van homojongeren en gender non-conforme jongeren. Hij werkt nu bij het Sociaal en Cultureel Plan Bureau waar hij zich voornamelijk bezig houdt met onderzoek naar de leefsituatie van LHBT-personen en de heersende opvattingen over hen.

Op zaterdag 3 augustus 2019 gaan tal van lesbische, homoseksuele, biseksuele, transgender en intersekse (LHBTI) organisaties zich weer kleurrijk, vol trots en met veel veerkracht presenteren op de Amsterdamse grachten tijdens de Canal Pride. Canal Pride is het hoogtepunt van de Pride week in Amsterdam, een festival waarin iedereen kan vieren dat je kunt zijn wie je bent en dat je mag houden van wie je wilt.¹ Het thema van Pride Amsterdam 2019 is 'Remember the past, create the future'.² Het is in 2019 immers vijftig jaar na Stonewall: in het laatste weekend van juni 1969 pikten de LHBT-bezoekers van de bar Stonewall Inn in de wijk Greenwich in New York de jarenlange treiteringen en geweldplegingen van de politie niet meer en kwamen in opstand. Dit leidde een jaar later tot de eerste Pride Parade ter wereld, en wel in de stad New York.³ Genoeg reden om tijdens de Pride 2019 in Amsterdam hierbij stil te staan in een week waarin LHBT'ers de norm zijn in Amsterdam – sinds een aantal jaren is er ook aandacht voor de intersekse personen⁴ – en ongestoord hun diversiteit kunnen laten zien, en waarin 'allies' hun steun betuigen door rond te lopen met T-shirts met teksten zoals 'gay for a day'. Ook andere steden in Nederland hebben een soortgelijke Pride week (al dan niet met een Canal Pride). Maar in hoeverre is deze ene week per jaar voor LHBT'ers representatief voor de rest van het jaar?

In de media, maatschappij en politiek is er veel aandacht voor allerlei 'incidenten' die niet zo positief zijn. Te denken valt aan de Nashville-verklaring, waarin beschreven staat dat het zondig is om homoseksueel en transgender te zijn en seks te hebben met iemand van hetzelfde geslacht, en waarin het huwelijk tussen paren van gelijk geslacht wordt afgewezen.⁵ Naar verluidt, is de Nederlandse vertaling van deze verklaring zo'n 250 keer ondertekend door predikanten, voorgangers en andere religieuze en politieke prominenten (bijvoorbeeld door SGP-leider Kees van der Staaij).⁶ Een ander voorbeeld zijn de negatieve uitlatingen en het belachelijk maken van homoseksuelen en

transgenders door voetbalanalisten in het tv-programma Voetbal Inside,⁷ maar ook geweld in de openbare ruimte – bijvoorbeeld twee homoseksuele mannen die op station Amsterdam-Centraal in elkaar geslagen zijn. Gaat het hier om ‘incidenten’ of is er meer aan de hand? Met andere woorden: is het wel allemaal zo rooskleuring en feestelijk als in de Pride week, en wat betekent dit voor het welzijn van LHBTT’ers?

Recent Nederlands onderzoek naar veiligheidsbeleving van LHB/LHBT’ers⁸

Sinds 2016 onderzoekt het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) in hun zogenoemde ‘LHBT-monitor’ de leefsituatie van LHBT’ers op verschillende terreinen, waarbij onder andere gekeken wordt naar hun gevoel van veiligheid.^{9,10} In november 2018 werden de meest recente cijfers gepresenteerd.¹⁰ De LHBT-monitor maakt uitsluitend gebruik van grootschalig, representatief Nederlands bevolkingsonderzoek. Eerder SCP-onderzoek maakte ook wel gebruik van niet-representatieve gelegenheidssamples, waarbij de respondenten geworven werden via de LHBT-gemeenschap.¹¹

Voor de monitor van 2018 heeft het SCP gegevens kunnen bemachtigen van bevolkingsonderzoeken zoals de Veiligheidsmonitor, door na een jarenlange lobby in deze onderzoeken een vraag op te nemen over seksuele oriëntatie.¹² Hierdoor kon er een vergelijking gemaakt worden tussen LHB’ers en heteroseksuelen. Vragen over het hebben van een transgender of intersekse achtergrond zijn in bovengenoemde onderzoeken (nog) niet meegenomen, waardoor er geen specifieke vergelijking gemaakt kan worden tussen hen en cisgender personen¹³ en mensen die niet intersekse zijn.

Uit de landelijke LHBT-monitor 2018 kwam onder andere naar voren dat LHB’ers significant minder sociale cohesie in de buurt ervaren en dat zij zich in het algemeen – maar ook op specifieke locaties zoals op straat en in het centrum – vaker onveilig voelen.¹⁰ Zo geeft 26 procent van de homoseksuele en 23 procent van de biseksuele respondenten aan zich onveilig te voelen in het centrum van hun woonplaats, versus 18 procent van de heteroseksuele mensen. Ook met betrekking tot het meemaken van respectloos gedrag door anderen zien we dezelfde significante verschillen terug, in de zin dat dit vaker gerapporteerd wordt door LHB’ers; onafhankelijk van over welke context het gaat (onbekenden op straat, in het openbaar vervoer, van bekenden, et cetera). Opvallend is wel dat het grootste verschil terug te zien is als het gaat om respectloos gedrag door onbekenden op straat. Zo rapporteert 30 procent van de lesbische/homoseksuele en 31 procent van de biseksuele personen dat zij

respectloos bejegend zijn op straat door onbekenden, en voor heteroseksuele personen gaat het om 24 procent. In het SCP-rapport is er met betrekking tot al deze aspecten rondom veiligheidsbeleving en de verschillen tussen LHB en heteroseksuele personen gekeken of het uitmaakt of iemand in een niet-stedelijke dan wel stedelijke omgeving woont, en over het algemeen maakte dit niets uit. In een recent gepubliceerd proefschrift zijn data gebruikt van de vorige Veiligheidsmonitoren (2012-2015) en is gekeken naar het verband tussen buurtintegratie (sociale cohesie) van LHB'ers en heteroseksuelen, waarbij specifiek werd onderzocht of Amsterdam een uitzonderlijke positie heeft.¹⁴ Dit bleek inderdaad het geval: de LHB-gemeenschap van Amsterdam bleek niet alleen groter, maar ook bleek het niveau van buurtintegratie voor LHB-individueen hoger te zijn dan voor heteroseksuele Amsterdammers. De onderzoekster reflecteert hierop door te vermelden dat dit het resultaat zou kunnen zijn van zelfselectie: LHB'ers verhuizen naar Amsterdam, omdat het de naam heeft een tolerantere gemeente te zijn, waar ze gemakkelijker contact kunnen zoeken met andere seksuele minderheden of met mensen die een minderheid zijn vanwege hun genderidentiteit. Verder zou het ook kunnen dat de zichtbaarheid van een grote LHB-gemeenschap een positief effect heeft op de buurtintegratie van LHB'ers.

Er is ook goed nieuws: het percentage lesbische vrouwen en homoseksuele mannen dat tussen 2012 en 2017 te maken kreeg met een ernstig geweldsdelict (aangevallen of mishandeld of daarmee bedreigd) is zodanig afgenomen, dat lesbische vrouwen en homoseksuele mannen in 2017 niet verschillen van heteroseksuele personen in de mate waarin zij slachtoffer werden. Voor biseksuele personen gaat die positieve ontwikkeling echter niet op. Anno 2017 krijgen zij nog steeds vaker te maken met geweld (4,4 procent van de biseksuelen versus 3,2 procent van de heteroseksuelen).¹⁰

Over de leefsituatie van transgender personen in Nederland is veel minder bekend. In de LHBT-monitor 2018 wordt daarbij verwezen naar het onderzoek Seks onder je 25ste, dat uitgevoerd is door Rutgers en zich alleen richt op jongeren tussen de 14 en 25 jaar oud, waarbij ook specifiek naar transgender jongeren is gekeken.^{10,15} Daaruit blijkt dat één op de vijf transgender jongeren aangeeft (heel) vaak te zijn gepest voor hun 16de levensjaar. Dit ligt vele malen hoger dan dat van cisgender jongeren, waar één op de tien dit aangeeft. Ook maken transgender jongeren in vergelijking met cisgender jongeren veel vaker mee dat ze in de thuissituatie beledigd of gekleineerd worden, of geven ze aan niet bij hun ouders terecht te kunnen. En 21 procent zegt zelfs (versus 10 procent van de cisgender jongeren) in de thuissituatie met fysiek geweld te maken te hebben gehad. Bij al deze resultaten maakte het overigens niet uit of de jongeren al dan niet in een grote stad wonen.¹⁰

Recent Nederlands onderzoek naar attitudes over homoseksualiteit en genderdiversiteit

Bovengenoemde situatie is de omgeving waarin LHBT'ers aangeven hun leven te leiden. Dit is echter allemaal gebaseerd op één kant van de medaille, namelijk op grond van wat zij in algemene bevolkingsonderzoeken hebben aangegeven. Er zijn echter ook gegevens bekend over wat men in Nederland vindt van LHBT'ers. Ook hier doet het SCP sinds lange tijd onderzoek naar, en recent (mei 2018) is hierover een rapport verschenen.¹⁶ Uit dit recente SCP-rapport blijkt dat het merendeel van de bevolking positief denkt over homoseksualiteit. Zo is bijvoorbeeld 3% van de bevolking het niet eens met de stelling dat homoseksuele mannen en lesbische vrouwen hun leven moeten kunnen leiden zoals zij willen, en wil 7% van de bevolking dat het homohuwelijk moet worden afgeschaft.¹⁶ Voor deze vormen van acceptatie verwacht het SCP dat een ondergrens bereikt is en neemt men aan dat het percentage niet lager wordt, mede omdat het al enige tijd stabiel is.^{16,17}

Echter, die ondergrens is nog lang niet bereikt als het gaat om wat men vindt van uitingen van homoseksualiteit in het openbaar. Zo zegt 29 procent het vies te vinden als twee mannen elkaar in het openbaar zoenen, en 20 procent zegt dit als het gaat om twee zoenende vrouwen, een beduidend hoger percentage dan als het gaat om een man en vrouw die elkaar zoenen (11 procent).¹⁶ In het meest recente SCP-onderzoek naar attitudes zijn ook vragen meegenomen over wat men vindt van mensen met een andere genderidentiteit, en daaruit blijkt dat ook hier nog geen ondergrens bereikt is: 20 procent vindt dat er iets mis is met mensen die zich geen man of vrouw voelen, en 14 procent zegt niet met hen om te willen gaan. Dergelijke cijfers kwamen ook naar voren uit een onderzoek uit 2012 onder kinderen in groep 7 en 8 van de basisschool. Een derde van hen vond dat een fictieve gender non-conforme leeftijdsgenoot niet mocht meedoen aan een stereotype jongens- dan wel meisjesactiviteit, en 40 procent vond dat de leeftijdsgenoot het gedrag moest veranderen om wel te mogen meedoen.¹⁸

Ambivalente boodschappen

Kortom: als het gaat om attitudes is er toch wel sprake van een complexe situatie met ambivalente boodschappen over homoseksualiteit en genderdiversiteit. We zijn uitermate positief over homoseksualiteit in het algemeen en over gelijke rechten, maar tegelijkertijd vinden we bijvoorbeeld dat in het openbaar zoenen een privilege is dat is weggelegd voor de heteroseksuele

meerderheid. We kunnen dan ook wel stellen dat er sprake is van een 'begrensd acceptatie',¹⁹ die mede ook gekenmerkt wordt door heteronormativiteit (waarbij ervan uitgegaan wordt dat iemand heteroseksueel en cisgender is) en subtiele vormen van homonegativiteit (ook wel genoemd: moderne homonegativiteit of subtiele vormen van buitensluiting op grond van het behoren tot een seksuele minderheid of van genderdiversiteit) waarvan we ons vaak ook niet bewust zijn.²⁰⁻²³ We zijn vaak ook van mening dat we er ons niet aan schuldig maken.²⁴

Vaak worden woorden zoals 'homo', 'mietje' of 'pot' (onbewust) gebruikt om iets vervelends of negatiefs mee aan te duiden. Of ze worden gebruikt om aan te geven dat iemand 'anders' is, en dit hoeft niet altijd iets te maken te hebben met iemands seksuele oriëntatie. Bijvoorbeeld de jongen in de klas die leergierig is, niet goed is in gym of niet stoer en mannelijk is, of het meisje dat zich niet vrouwelijk gedraagt.^{25,26} Zo vond Kate Collier in haar promotieonderzoek onder een grote groep Amsterdamse middelbare scholieren dat bijna de helft (47,2 procent) aangaf in de afgelopen maand nageroepen te zijn als 'homo', 'mietje', 'lesbo' of 'pot'. Dit overkwam niet alleen de seksuele minderheidsjongeren, maar ook twee derde van de jongens en een derde van de meisjes die niet tot deze groep behoorden.²⁷ Volgens Aboud en Joong (2010) gaat het er daarbij om 'to underscore status differences ... (and) reaffirm existing hierarchies among different social categories'.²⁸

Recent Nederlands onderzoek naar gezondheidsbeleving van LHBT'ers

Wat betekent het voor LHBT'ers om te leven in een samenleving met 'begrensd acceptatie'? Hun eigen veiligheidsbeleving weerspiegelt immers ook dat het slechts om een 'begrensd acceptatie' gaat en dat dit ook aan de orde is in middelgrote en grote steden in Nederland. Wat weten we hierover uit Nederlands onderzoek? De eerdergenoemde LHBT-monitor 2018 heeft ook hiernaar gekeken. Daarbij is gebruikgemaakt van de door het Centraal Bureau van Statistiek (CBS) uitgevoerde gezondheidsenquête, waarin de focus ligt op gezondheid, medische contacten en leefstijl van de Nederlandse bevolking.²⁹ Net zoals bij de Veiligheidsmonitor gaat het hier om een representatief bevolkingsonderzoek waarin een vraag is opgenomen over iemands seksuele oriëntatie.

Uit de LHBT-monitor 2018 komt naar voren dat LHB-personen vaker weleens harddrugs hebben gebruikt, psychisch minder gezond zijn, vaker depressieve klachten hebben gehad en vaker een langdurige aandoening/

ziekte hebben (iets wat ook weerspiegeld wordt in het feit dat zij vaker contact hadden met een huisarts in het jaar voorafgaand aan de enquête).¹⁰ Overigens is opvallend dat het met name met de groep biseksuele mannen en vrouwen slecht gaat in termen van hun gezondheid en leefstijl. Zo heeft één op de vijf biseksuele personen obesitas, terwijl dit geldt voor één op de acht heteroseksuelen. Het soft- en/of harddruggebruik van biseksuele respondenten uit de LHBT-monitor ligt twee keer zo hoog in vergelijking met hen die een heteroseksuele identiteit hebben (bijvoorbeeld: 51 versus 21 procent voor cannabisgebruik, en 11 versus 5 procent voor cocaïnegebruik). Wat betreft depressie zegt 18 procent van de biseksuele versus 8 procent van de heteroseksuele personen hiervan het afgelopen jaar last te hebben gehad. Het maakt hierbij niet uit of je al dan niet in een stad woont.

Voor de stand van zaken met betrekking tot de gezondheidsbeleving van transgender personen verwijst de LHBT-monitor 2018 wederom naar het onderzoek Seks onder je 25ste.^{10,15} Het beeld dat daaruit naar voren komt is dat in vergelijking met cisgender, de transgender personen in allerlei opzichten minder positief zijn over zichzelf. Zo zegt 25 procent van de transgender personen dat zij zich nutteloos en 23 procent dat zij zich waardeloos voelen. Terwijl dit door respectievelijk 7 en 5 procent van de cisgender personen gerapporteerd wordt. Niet verwonderlijk dat dergelijke grote verschillen tussen trans- en cisgender personen ook terug te vinden zijn als het gaat om het hebben van depressieve en/of sombere gevoelens (27 procent van de transgenders versus 8 procent van de cisgenders). Voor al deze gezondheidsverschillen geldt wederom dat dit onafhankelijk is van al dan niet in een stedelijke omgeving wonen.

Verklaringsmodel voor de ongelijkheid in gezondheid

Bovengeschetste resultaten (zowel met betrekking tot de veiligheidsbeleving als de gezondheidsverschillen uit de LHBT-monitor 2018) zijn niet op zichzelf staande bevindingen. Soortgelijke resultaten zijn ook terug te vinden onder Nederlandse scholieren in verschillende onderzoeken die onder andere zijn uitgevoerd door de afdeling Pedagogische en Onderwijs Wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam.³⁰⁻³² Ook onderzoeken, uitgevoerd in andere westerse landen, laten dezelfde verschillen in veiligheid en gezondheidsbeleving zien tussen hen die op grond van hun seksualiteit of genderidentiteit tot een minderheid behoren versus degenen die heteroseksueel of cisgender zijn.³³⁻³⁵

Alhoewel uit allerlei internationale vergelijkingen met betrekking tot wetgeving, beleid en attitudes naar voren komt dat je het als LHB'er in Nederland nog niet zo slecht hebt⁷, blijkt ook in Nederland (en ook voor LHB'ers die in grote steden wonen) dat het behoren tot een minderheid 'onder je huid kan gaan zitten'.³⁶ Het minderheidsstressmodel van Ilan Meyer is daarbij het bekendste en meest gebruikte model om dit te verklaren.³⁷ Uitgangspunt is daarbij dat veel stress leidt tot gezondheidsproblemen, en dat LHBT'ers naast de alledaagse stressoren ook extra stressoren ervaren die specifiek betrekking hebben op het behoren tot een minderheidsgroep op basis van seksuele oriëntatie dan wel genderidentiteit. In veel empirische studies, uitgevoerd in verschillende landen en onder verschillende groepen (jongeren, ouderen, mensen die wonen in grote steden), is er evidentie gevonden voor het seksuele minderheidsstressmodel.³⁸⁻⁴¹ Inmiddels hebben verschillende studies ook laten zien dat er bewijs is dat het model van toepassing is op mensen die op grond van hun genderidentiteit behoren tot een minderheid.⁴²⁻⁴⁴

Casus uit de Amsterdamse context

Onderzoek naar homofob geweld in Amsterdam illustreert goed hoe traditionele normen over seksualiteit en gender nog altijd doorwerken in de moderne samenleving, en wat daarvan de gevolgen zijn voor LHBT'ers. Uit gegevens van politie en discriminatiemeldpunten blijkt dat geweld tegen LHBT'ers nog altijd honderden keren per jaar gemeld wordt.⁴⁵ Het gaat dan om homofobie in de brede zin van het woord: uitschelden, bedreigen, pesten, intimideren en fysiek geweld. De verwachting is dat deze meldingen, zoals alle meldingen van criminaliteit, slechts het topje van de ijsberg zijn, omdat de meeste incidenten niet geregistreerd worden.

Verdachten van dit geweld zijn vaak jongens tussen de 16 en 25 jaar, van verschillende herkomstgroeperingen. Opmerkelijk genoeg verklaren de verdachten van dit geweld in interviews vaak dat zij zich distantiëren van homofobie en dat het incident waarbij zij betrokken waren ook niet in die termen gezien kan worden. Zij verklaren expliciet zich achter de normen en waarden van de moderne samenleving te scharen, en vinden dat acceptatie van LHBT'ers daar ook bij hoort.

Als hun gevraagd wordt waarom zij dan toch agressie hebben getoond richting een LHBT'er, komt de genoemde begrensde acceptatie naar voren. Zij steunen seksuele diversiteit in algemene zin, maar wel onder bepaalde voorwaarden. 'LHBT'ers zijn okay, als ze zich maar wel normaal gedragen'.

'Normaal' wordt door hen vervolgens ingekleurd met traditionele denkbeelden over seksualiteit en gender: een homoman moet zich bijvoorbeeld niet te vrouwelijk, seksueel en zichtbaar opstellen. Doen zij dat wel, dan geeft dat de verdachten de legitimiteit voor hun acties. Deze hetero-normatieve opvattingen blijken een belangrijkere verklaring te zijn voor het ontstaan van homofobe incidenten dan bijvoorbeeld etniciteit, religie of sociale klasse.⁴⁵

In deze dynamiek speelt groepsdruk een belangrijke rol. Mannelijkheid is voor deze jongeren niet slechts een biologisch gegeven, maar ook een identiteit die voor hen continu op het spel staat. Het bewijzen van hun mannelijkheid naar hun leeftijdgenoten is voor hen van levensbelang voor hun sociale positie. Het zich afzetten tegen diversiteit op het gebied van seksualiteit en gender is hierbij een effectief middel: doordat zij zich in elkaars bijzijn uitspreken tegen 'vrouwelijk gedrag' bij mannen en (minder vaak) 'mannelijk gedrag' bij vrouwen, laten zij aan elkaar zien hoe zij zichzelf positioneren als man, waarmee traditionele normen in stand worden gehouden.

Naar een inclusieve samenleving

De situatie in Amsterdam ten aanzien van de positie van LHBT'ers is dus paradoxaal. Aan de ene kant is dit de stad van de jaarlijkse Canal Parade, van het beroemde homonachtleven, van de seksuele revolutie en van het eerste homohuwelijk ter wereld. Het accepteren van diversiteit op het gebied van seksualiteit en gender is centraal komen te staan in de identiteit van Nederlanders in algemene zin en Amsterdammers in het bijzonder.

Aan de andere kant is de stad allesbehalve probleemvrij als het aankomt op de sociale positie van LHBT'ers. We zien dat discriminatoir geweld tegen homo's, ook fysiek geweld, nog een structureel probleem is in Nederland én in Amsterdam, en dat er geen reden is te concluderen dat dit de afgelopen decennia significant is toe- of afgenomen. Ook zien we dat homo's en lesbo's nog altijd veel vaker dan hetero's allerlei psychosociale problemen hebben, en vaak ook na hun *comingout* nog jarenlang worstelen met gevoelens van schaamte en schuld. We zien dat er nog altijd veel maatschappelijke druk op LHBT'ers wordt gelegd om de diversiteit die zij ervaren op het gebied van seksualiteit en gender niet teveel uit te stralen.

De paradox laat de schijnbare tegenstelling zien tussen aan de ene kant het idee van een tolerant volk op het gebied van seks en gender, en aan de andere kant de voortdurende aanwezigheid van allerlei negatieve ervaringen uit de minderheidsgroepen zelf. Deze bevinding laat een kloof

zien tussen woord en daad, theorie en praktijk, wensbeeld en realiteit. Nederlanders willen heel graag LHBT'ers accepteren; ze zijn dat zelfs steeds meer als een centrale waarde in hun gemeenschappelijke identiteit gaan zien.⁴⁶

Maar in de praktijk blijkt het moeilijk te zijn om de daad bij het woord te voegen: mensen zeggen dat ze LHBT'ers accepteren, maar handelen hier niet (altijd) naar of kunnen dit moeilijk volhouden. Veel mensen, met name mannen, en daarbinnen met name jonge mannen, ervaren vaak toch nog allerlei conflicten in zichzelf als zij met diversiteit op het gebied van seks en gender in aanraking komen. Ze vinden het vies, eng, afkeurenswaardig, en/of een bedreiging voor hun mannelijkheid. Dat is vaak niet eens per se kwade wil, in de zin dat het voortkomt uit een doorwrochte homofobe ideologie. Het is eerder afkomstig uit de onderbuik, iets waarmee veel mensen geconfronteerd worden op het moment dat ze ermee in aanraking komen.

Het Amsterdamse beleid

Het stadsbestuur van de gemeente Amsterdam zegt expliciet de LHBTI-belangenorganisaties te ondersteunen in het zichtbaar maken van de betrokkenen, met daarbij extra aandacht voor jongeren, interseksuele personen, bi-culturele LHBTI'ers en roze vluchtelingen.⁴⁷ Er is echter weinig tot niets bekend of dit beleid ook effectief is. Het zou mooi zijn als de gemeente Amsterdam in haar beleid hieromtrent ook een concrete onderzoeksagenda zou opnemen. Met betrekking tot LHBTI-jongeren zou het bijvoorbeeld aan te bevelen zijn om op Amsterdamse scholen te onderzoeken of LHBTI-jongeren op een school met een Gender & Sexuality Alliance (GSA, tot voor kort nog bekend onder de naam Gay & Straight Alliance) hun schoolomgeving positiever ervaren dan jongeren die op een school zitten waar geen GSA aanwezig is. Een GSA houdt in dat er op een school van onderop door leerlingen zelf activiteiten georganiseerd worden die betrekking hebben op seksuele en genderdiversiteit.⁴⁸ Internationaal onderzoek naar GSA's heeft laten zien dat een dergelijke interventie effectief is,⁴⁹ maar voor Nederland is daarover nog maar heel weinig bekend.⁵⁰ De gemeente Amsterdam zou een voortrekkersrol hierin kunnen hebben door een dergelijk onderzoek op te zetten en uit te voeren. Immers, uit de gegevens van COC-Nederland (die de GSA's in Nederland ondersteunt) blijkt dat lang niet alle scholen in Amsterdam een GSA hebben. Een ander punt voor op de onderzoeksagenda zou kunnen zijn om op wijkniveau naar ongelijkheid in

veiligheidsbeleving en gezondheid van LHBTI'ers te gaan kijken. Nederland en ook specifiek Amsterdam kent immers geen wijken zoals bijvoorbeeld het Castro District in San Francisco, Hill Crest in San Diego en Chelsea in New York, waar de meerderheid bestaat uit mensen die qua seksuele oriëntatie en genderidentiteit tot een seksuele minderheid behoren. Het zou kunnen zijn dat je als LHBTI'er het moeilijker hebt als je woont in een wijk waar de bevolkingssamenstelling voornamelijk bestaat uit groepen die in het algemeen negatiever staan ten opzichte van homoseksualiteit. Mocht dit het geval zijn (wat eerst onderzocht moet worden), dan dient hier extra beleidsaandacht voor te zijn.

De gemeente Amsterdam is in haar organisatie ook zelf actief bezig met LHBTI-beleid. Zo heeft de gemeente de schrijfwijzer 'Regenboog Taaltips' om haar ambtenaren te informeren over hoe op een respectvolle manier te praten en te schrijven over seksuele en genderdiversiteit. Ook in haar personeelsbeleid wil zij uitstralen een inclusieve organisatie te zijn. Dit is in het verleden niet altijd zo geweest. Zo bleek uit recent archiefonderzoek dat de gemeente Amsterdam in de jaren vijftig van de vorige eeuw sollicitanten afwees omdat zij homoseksueel waren, en werd er van hen een lijst bijgehouden.⁵¹

Conclusie

Homofobie is niet verdwenen in onze samenleving, maar van gedaante veranderd. Subtieler aanwezig, anders verpakt, beter verstoepd dan zestig jaar geleden. Deze nieuwe vorm van homofobie wordt ook wel moderne homofobie of moderne uitsluiting genoemd.¹⁴ Nog altijd groeien we op in een heteronormatieve samenleving met binair denken over de man en de vrouw, de homo en de hetero. Een samenleving waarin traditionele uitingsvormen van seksualiteit en gender bijna ongemerkt nog altijd als normaal worden gezien, en anderen als een afwijking van die norm.

Amsterdam is een stad die trots kan zijn op de geschiedenis van emancipatie en seksuele bevrijding. Maar het is een vergissing om de uitbundige viering van de Pride te zien als een teken dat de strijd hier gestreden is. Allerlei moderne vormen van uitsluiting gaan nog altijd door, vaak onbewust en ongezien, verstoepd onder de regenboogvlag. Om te werken aan een steeds inclusievere stad is het noodzakelijk om te zien hoe traditionele denkbeelden over seksualiteit en gender ons denken en handelen nog altijd beïnvloeden, ook al zijn die nu in een modern jasje gestoken.

Noten

1. <https://pride.amsterdam/stichting-amsterdam-gay-pride>.
2. <https://pride.amsterdam/thema2019>.
3. Bausum, A. (2016). *Stonewall: Breaking out in the fight for gay rights*. New York, NY: Penguin Group.
4. Intersekse is een overkoepelende term voor diverse aangeboren condities waarbij de ontwikkeling van het geslacht verschilt van wat medici over het algemeen onder 'man' of 'vrouw' verstaan.
5. <https://cbmw.org/nashville-statement>.
6. NRC (2019). *Honderden predikanten tekenen verklaring tegen homoseksualiteit*. Geraadpleegd op 22 januari 2019 via <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/01/06/honderden-predikanten-tekenen-vertaling-tegen-homoseksualiteit-a3128033>.
7. AD (2018). *Verkleedpartij Gijp in Voetbal Inside was goede grap*. Geraadpleegd op 5 april 2018 via <https://www.ad.nl/show/verkleedpartij-gijp-in-voetbal-inside-was-goede-grap~a1679674>.
8. Over personen met een intersekse conditie is in Nederland heel weinig onderzoek gedaan in het kader van ongelijkheid. Om die reden kunnen we geen gegevens vermelden over mensen met een intersekse conditie en hebben we het in dit hoofdstuk alleen over LHB'ers, of waar mogelijk over LHBT'ers omdat er dan ook gegevens zijn over transgenderpersonen.
9. Kuyper, L. (2016). *LHBT-monitor 2016. Opvatting over en ervaringen van lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
10. Van Beusekom, G. & Kuyper, L. (2018). *De leefsituatie van lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
11. Keuzenkamp, S. (2010). *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
12. <http://www.veiligheidsmonitor.nl>.
13. Niet transgender personen: Personen wiens genderidentiteit overeenkomt met het biologisch geslacht zoals vastgesteld bij geboorte.
14. Fischer, M. (2019). *Free to live their lives as they wish? The social well-being gap between persons in same-sex and mixed-sex relationships in Europe*. Amsterdam: University of Amsterdam/Institute for Social Science Research (AISSR).
15. Nikkelen, S. & Vermey, K. (2018). *Seksuele oriëntatie en genderidentiteit*. In: H. De Graaf, M. Van den Borne, S. Nikkelen, D. Twisk & S. Meijer. *Seks onder je 25ste. Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2017*, pp. 37-60. Utrecht: Rutgers/Soa Aids Nederland.
16. Kuyper, L. (2018). *Opvattingen over seksuele en genderdiversiteit in Nederland en Europa*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

17. Keuzenkamp, S., Bos, D., Duyvendak, J.W. & Hekma, G. (2006). *Gewoon doen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
18. Bos, H.M.W., Picavet, C. & Sandfort, Th.G.M. (2012). Ethnicity, gender socialization, and children's attitudes towards gay men and lesbian women. *Journal of Cross-cultural Psychology*, 43, 1082-1094.
19. Van Toorn, J. (2018). *Naar een inclusieve werkvloer: seksuele oriëntatie en gender identiteit op het werk*. Leiden: Universiteit van Leiden.
20. Morrison, M.A. & Morrison, T.G. (2003). Development and validation of a scale measuring modern prejudice toward gay men and lesbian women. *Journal of Homosexuality*, 43, 15-37.
21. Morrison, M.A. & Morrison, T.G. (2011). Sexual orientation bias toward gay men and lesbian women: Modern homonegative attitudes and their association with discriminatory behavioral intentions. *Journal of Applied Social Psychology*, 41, 2573-2599.
22. Morrison, M.A., Morrison, T.G. & Franklin, R. (2009). Modern and old-fashioned homonegativity among samples of Canadian and American university students. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 40, 523-542.
23. Morrison, T.G., Kenny, P. & Harrington, A. (2005). Modern prejudice toward gay men and lesbian women: Assessing the viability of a measure of modern homonegative attitudes within an Irish context. *Genetic, Social and General Psychology Monographs*, 131, 219-250.
24. Bodenhausen, G.V., Todd, A.R. & Richeson, J.A. (2009). *Controlling prejudice and stereotyping: Antecedents, mechanisms, and contexts*. In T. Nelson (Ed.), *Handbook of prejudice, stereotyping, and discrimination*, pp. 111-135. New York: Psychology Press.
25. Chambers, D., Tincknell, E. & Van Loon, J. (2004). Peer regulation of teenage sexual identities. *Gender and Education*, 16, 397-415.
26. Pascoe, C.J. (2007). *Dude, you're a fag*. Berkeley, CA: University of California Press.
27. Collier, K.L., Bos, H.M. & Sandfort, T.G. (2013). Homophobic name-calling among secondary school students and its implications for mental health. *Journal of Youth and Adolescence*, 42, 363-375.
28. Aboud, F.E. & Joong, A. (2010). Intergroup name-calling and conditions for creating assertive bystanders. In S.R. Levy & M. Killen (red.), *Intergroup attitudes and relations in childhood through adulthood*, pp. 249-260. New York, NY: Oxford University Press.
29. <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/onderzoeks-omschrijvingen/korte-onderzoeksbeschrijvingen/gezondheidsenquête-vanaf-2014>.
30. Collier, K.L., Bos, H.M.W. & Sandfort, T.G.M. (2012). Intergroup contact, attitudes toward homosexuality, and the role of acceptance of gender non-conformity in young adolescents. *Journal of Adolescence*, 35, 899-907.
31. Collier, K., Van Beusekom, G., Bos, H.M.W. & Sandfort, T.G.M. (2013). The consequences of peer victimization related to sexual orientation and gender identity or expression; A systematic review. *Journal of Sex Research*, 50, 299-317.

32. Van Beusekom, G., Baams, L., Bos, H.M.W., Overbeek, G. & Sandfort, T.G.M. (2016). Gender nonconformity, homophobic peer victimization and mental health: How same-sex attraction and biological sex matter. *Journal of Sex Research*, 53, 98-108.
33. Plöderl, M. & Tremblay, P. (2015). Mental health of sexual minorities. A systematic review. *International Review of Psychiatry*, 27, 367-385.
34. Russell, S.T. & Fish, J.N. (2016). Mental health in lesbian, gay, bisexual, and transgender (LGBT) youth. *Annual Review of Clinical Psychology*, 12, 465-487.
35. Semlyen, J., King, M., Varney, J. & Hagger-Johnson, G. (2016). Sexual orientation and symptoms of common mental disorder or low wellbeing: combined meta-analysis of 12 UK population health surveys. *BMC Psychiatry*, 16, 67-76.
36. Hatzenbuehler, M.L., Nolen-Hoeksema, S. & Dovidio, J. (2009). How does stigma 'get under the skin'? The mediating role of emotion regulation. *Psychological Science*, 20(10), 1282-1289.
37. Meyer, I.H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: Conceptual issues and research evidence. *Psychological Bulletin*, 129(5), 674-697.
38. Van Lisdonk, J. & Kuyper, L. (2015). *55-plussers en seksuele oriëntatie*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
39. Mason, T.B. & Lewis, R.J. (2015). Minority stress, depression, relationship quality, and alcohol use: associations with overweight and obesity among partnered young adult lesbians. *LGBT Health*, 2, 333-340.
40. Matthews, D.D. & Lee, J.G.L. (2014). A profile of North Carolina lesbian, gay, and bisexual health disparities, 2011. In: *American Journal of Public Health*, 104, e98-e105.
41. La Roi, C., Meyer, I. & Frost, D. (in druk). Differences in sexual identity dimensions between bisexual and other sexual minority individuals. *American Journal of Orthopsychiatry*.
42. Kidd, J.D., Jackman, K.B., Wolff, M., Veldhuis, C.B. & Hughes, T.L. (2018). Risk and protective factors for substance use among sexual and gender minority youth: a scoping review. *Current Addiction Reports*, 1-16.
43. Lowry, R., Johns, M.M., Gordon, A.R., Austin, S.B., Robin, L.E. & Kann, L.K. (2018). Nonconforming gender expression and associated mental distress and substance use among high school students. *JAMA Pediatrics*, 172, 1020-1028.
44. Valentine, S.E. & Shipherd, J.C. (2018). A systematic review of social stress and mental health among transgender and gender non-conforming people in the United States. *Clinical Psychology Review*, 66, 24-38
45. Buijs, L., Hekma, G. & Duyvendak, J.W. (2009). *Als ze maar van me afblijven. Een Onderzoek Naar Antihomoseksueel Geweld in Amsterdam*. Amsterdam: AUP.
46. Mepschen, P., Duyvendak, J.W. & Tonkens, E.H. (2010). Sexual politics, orientalism and multicultural citizenship in the Netherlands. *Sociology*, 44, 962-979.

47. Gemeente Amsterdam (2015). *Uitvoering roze agenda*. Gemeente Amsterdam. Jeugd, Onderwijs en Zorg Afdeling Burgerschap en Diversiteit.
48. <https://www.gsanetwerk.nl/>.
49. Poteat, V.P., Sinclair, K.O., DiGiovanni, C.D., Koenig, B.W. & Russell, S.T. (2013). Gay-straight alliances are associated with student health: A multi-school comparison of LGBTQ and heterosexual youth. *Journal of Research on Adolescence*, 23(2), 319-330.
50. Peeters, L., Fettelaar, D. & Verbakel, C.M.C. (2016). Gay and Straight Alliances op scholen: meer homotolerantie en een veiliger klimaat voor LHB-leerlingen? *Tijdschrift voor Seksuologie*, 40, 89-95.
51. *Trouw* (2017). Als homo kreeg je in de jaren '50 geen baan bij de gemeente Amsterdam. <https://www.trouw.nl/samenleving/als-homo-kreeg-je-in-de-jaren-50-geen-baan-bij-de-gemeente-amsterdam~a472bodb/>.